

АВСТРІЙСЬКА ШКОЛА ПОЛІТИЧНОЇ ЕКОНОМІЇ В ОБҐРУНТУВАННІ ТЕОРІЙ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ТА ПРАКСЕОЛОГІЇ ЛЮДСЬКИХ ІНТЕРЕСІВ І СВОБОД

У статті викладено історію виникнення та розвитку австрійської школи політичної економії, яка стояла біля джерел створення теорій маржиналізму та інноваційного економічного розвитку. Але акцент у роботі, в контексті подолання перманентної глобальної фінансової та соціально-економічної кризи 2008–2020 рр., наприкінці якої різко посилюються її негативні наслідки через пандемію коронавірусу, зроблено на основі системної теорії праксеології із захистом економічних інтересів і свобод, фундаментальне обґрунтування якої здійснили видатні австрійські економісти Людвіг фон Мізес та Фрідріх фон Гаек, які передбачили Велику депресію за кілька років до її початку. Автор зробив порівняльний аналіз довгострокових глобальних соціально-економічних криз, виконаний на основі системної теорії різноманітних циклів, що створена протягом двох століть. Надано комплексну оцінку процесів трансформації регіональних фінансових криз у світову фінансову та соціально-економічну кризу 2008–2020 рр., фази якої склали дві хвилі з піками 2008–2009 і 2019–2020 рр., що спостерігались і в часи Великої депресії 1929–1939 рр. з піками 1933–1934 і 1937–1938 рр. Наслідком суперечностей, накопичених останньою, відповідно до Кондратьєвської теорії довгих хвиль, у 1939–1945 рр. стала Друга світова війна. На тлі війни Росії з Україною нині тут теж є загроза світових конфліктів. Тому й виконано системний аналіз прагматичних теорій інноваційного розвитку та праксеології інтересів і свобод, котрі актуалізувались у перманентно кризовий 20-річний період XXI ст.

Ключові слова: соціально-економічні цикли і кризи, антикризовий інструментарій, австрійська школа, інноваційний розвиток, глобалізація, економічний інтерес, праксеологія, свобода, геополітика та геоэкономика.

JEL classification: E1, E2, E17

Вступ та постановка проблеми. У низці головних проблем, які українці повинні подолати в процесі виходу із системної воєнно-політичної та соціально-економічної кризи, захист економічних інтересів держави останнім часом вийшов на перший план, особливо в умовах глобалізації.

Заснування австрійської школи політекономії пов'язують із таким безперечним її досягненням, як теорія маржиналізму, що випливала з теорії суб'єктивної цінності Карла Менгера, Євгена Бем-Баверка та Фрідріха фон Візера, створеної ними в останній третині XIX ст. [1]. Одним із найзначніших досягнень цієї школи в першій третині XX ст. є теорія інноваційного економічного розвитку Йозефа Шумпетера [2] та пов'язані з нею теорії ділових циклів французького вченого Клементя Жюгляра та К-хвиль російського економіста Миколи Кондратьєва, книга Й. Шумпетера про які вийшла в рік початку Другої світової війни [3]. До речі, Є. Бем-Баверк

і Ф. Візер були вчителями Й. Шумпетера у Віденському університеті, а теорію інновацій останній створив у 1911 р., викладаючи політекономію в Чернівецькому університеті.

Наприкінці першої половини XX ст. «нова австрійська школа» мала такі видатні роботи, як «Індивідуалізм та економічний порядок» (1948) Фрідріха Августа фон Гаека [4] та «Людська діяльність: Трактат з економічної теорії» (1949) Людвіга фон Мізеса [5]. Остання фундаментальна системна праця видатного австрійського економіста присвячена безпосередньо праксеології, тобто загальній теорії людської діяльності, що вкрай актуалізувалась у часи глобальної економічної кризи, викликаної пандемією коронавірусу. Теорія праксеології Номо Faber (людини діяльної) виникла з класичної політичної економії. У книзі Л. Мізеса є спеціальна XXIV глава, назва якої свідчить про ставлення до предмета наших досліджень – «Гармонія та конфлікт інтересів».

Починає її вчений з аналізу відомої тези, якої дотримувалися дуже багато людей на земній кулі: виграш однієї людини стає втрагою для іншої; жодна людина не має прибутку, окрім як шляхом втрат для інших людей. Цієї догми, як стверджує Л. Мізес, дотримувались ще античні автори, а в середньовічній Європі її першим сформулював видатний французький філософ Мішель Монтень, тому її й названо догмою Монтеня. З неї випливав висновок, що в ринковій економіці існує конфлікт як між інтересами різних суспільних класів одного народу, так і між інтересами різних держав. І найголовніше, згідно з цією догмою цей конфлікт неможливо розв'язати, що неправильно. Хоча сьогодні догма Монтеня справедлива щодо впливу змін у купівельній спроможності грошей під впливом грошових факторів на відстрочений платіж, «загалом вона помилкова щодо будь-якого виду підприємницького прибутку та збитку, чи виникають вони у стаціонарній економіці, де сукупна величина прибутку дорівнює сукупній величині збитків, чи в економіці, що розвивається або регресує, де дві ці величини різні... Страждання хворому завдає чума, а не лікар, який лікує цю хворобу. Дохід лікаря – результат не епідемії, а допомоги, котру він надає людям, які вражені хворобою. Кінцеве джерело прибутку – це завжди передбачення обставин майбутнього... Зовнішні події, що впливають на попит та пропозицію, іноді відбуваються настільки раптово та несподівано, що люди говорять, що жодна розумна людина не могла б їх передбачити» [5, с. 623–624]. Але все ж інколи це вдається, і тоді конкуренти вважають, що прибуток тих, хто виграв від не передбачених ними змін, не є виправданим. Однак така суб'єктивна оцінка не змінює реального стану інтересів. Л. Мізес стосовно цього говорить: «Для хворого, безперечно, краще, коли лікар його вилікує, отримавши за це високий гонорар, ніж коли він не матиме медичної допомоги. Інакше б він не викликав лікаря» [5, с. 624]. Приклад, наведений ще 70 років тому, актуалізувався сьогодні в контексті подолання пандемії коронавірусу. Для України на тлі її війни з Росією щонайактуальнішим є й такий висновок Л. Мізеса: «У ринковій економіці нема конфліктів між інтересами покупців та продавців. Є втрата, спричинена неадекватним передбаченням. Якби кожна людина і всі члени ринкового суспільства завжди передбачали обставини майбутнього правильно та своєчасно і поводитись відповідно, то настала б загальна благодать... Однак людина не може знати все... Думка про те, що благо для однієї людини – це завжди шкода для когось іншого, справедлива тільки щодо грабежу, війни та їхніх трофеїв. Здобич

грабіжника – це шкода для жертви грабежу. Але війна і торгівля – дві різні речі» [5, с. 624].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У своїй фундаментальній праці Л. Мізес розглядає конфлікти, спричинені різними, зокрема економічними, інтересами людей. Характерною рисою «природного стану» людей є їхній непримиримий конфлікт. І той факт, що у стаціонарній економіці збільшення «частки кожної людини зменшує частку всіх інших людей, завжди є джерелом конфліктів. Саме вища продуктивність розподілу праці створює дружні стосунки між людськими істотами. Вона усуває природний конфлікт інтересів, оскільки там, де є розподіл праці, більше не існує проблеми розподілення запасу, що не піддається збільшенню. Завдяки вищій продуктивності праці, що виконується в умовах розподілу завдань, запас благ багаторазово збільшується. Загальний інтерес, що панує над усіма іншими – збереження та подальша інтенсифікація суспільної співпраці, – бере верх і згладжує всі основні суперечності. Місце біологічної конкуренції займає катаклічна конкуренція. Це веде до гармонії інтересів усіх членів суспільства» [5, с. 631].

Смисл катаклічної конкуренції полягає у стимулюванні великомасштабного виробництва товарів масового попиту, на які знижуються витрати виробництва до такої міри, що вони стають доступними за низькими цінами: «У цьому полягає смисл теореми гармонії правильно зрозумілих інтересів усіх членів ринкового суспільства. Коли економісти класичної школи сформулювали це твердження, вони робили спробу підкреслити два моменти. Перший: кожен має інтерес до збереження суспільного розподілу праці – системи, що багатократно збільшує продуктивність людських зусиль. Другий: у ринковому суспільстві попит споживачів скеровує всю виробничу діяльність. Причина того, що не всі людські бажання можна задовольнити, полягає не у суспільних інститутах, що не підходять, або вадах системи ринкової економіки. Це природна умова людського життя. Віра в те, що природа обдарувала людину невичерпним багатством, а злидні є наслідком неспроможності людини організувати гарне суспільство, докорінно помилкова... Навіть ті, хто перебуває на дні суспільної піраміди, зараз більше забезпечені, ніж були б забезпечені без суспільної співпраці. Вони теж виграють від дії ринкової економіки і розділяють вигоди цивілізованого суспільства» [5, с. 632].

Далі Л. Мізес говорить про реформаторів XIX ст. Фрідріха Енгельса та Карла Маркса, що, як і їхні попередники-утопісти, не відмовились від дорогої для їхнього серця ідеї первісного

земного раю, до якого вони хотіли повернути людство через розбудову соціалізму та комунізму, сутність яких Л. Мізес розкрив відразу після закінчення Першої світової війни у своїй фундаментальній праці «Соціалізм. Економічний та соціологічний аналіз» [6], що вперше побачила світ у 1922 р. – в рік заснування СРСР. Його учень Ф. Гаєк теж написав на цю тему навіть дві книжки – «Шлях до рабства» [7] та «Згубна самовпевненість. Помилки соціалізму» [8].

Невирішені частини проблеми. В останній праці Ф. Гаєка, що вийшла у світ напередодні його смерті у 1988 р., він розглянув еволюцію капіталістичної економіки до Великої депресії 1930-х років. Саме ця глобальна системна криза народила новий напрям економічної науки – макроекономіку з державним її регулюванням кейнсіанськими інструментами. Ф. Гаєк відкидає останні як такі, що не виправдали себе в період стагфляції світової економіки 70-80-х років ХХ ст. Ця криза спонукала економічну науку повернутись до теорій економічних циклів і криз та антикризової політики, що впливала з них. Причому гармонізація розробленого антикризового інструментарію не є поки що до кінця розв'язаною проблемою. Ф. Гаєк також першим у світі порівняв ринок із сучасною інформаційною системою, що надсилає певні сигнали як виробникам, так і споживачам. І саме ті з них, хто першим своєчасно отримує ці сигнали, виграють на цьому ринку. А створення сучасної оперативної інформаційної системи для праксеології теж не є поки що остаточно розв'язаною проблемою.

Мета і завдання дослідження. У цій роботі поставлено мету виконати системний аналіз створених австрійською школою політичної економії прагматичних теорій, практична реалізація котрих украї актуалізувалась у перманентно кризовий 20-річний період ХХІ ст., зокрема для України.

Виклад основного матеріалу. Праця Ф. Гаєка «Шлях до рабства» вийшла ще наприкінці Другої світової війни, у 1944 р. У ній людство попереджалося, що воєнничий тоталітаризм без протидії людства може призвести до загибелі всієї цивілізації. Адже своєю теорією він захищав вільну людину як самодостатню цінність у громадянському суспільстві з його всіма свободами, які дають громадянину право захищати свої інтереси, зокрема економічні. Водночас у цій книзі він виступив не тільки проти націонал-соціалізму (від якого Ф. Гаєк, коли почалась війна, поїхав у Кембридж до Англії, а у 1949 р. емігрував до США, де його книга мала шалений успіх), а й радянського соціалізму, що, за його визначенням, і є «Шлях до рабства», до якого, по суті, РФ повертається сьогодні.

Ф. Гаєк актуалізував цю тему майже через півстоліття – в праці «Згубна самовпевненість. Помилки соціалізму», яка стала останньою в його житті. За три роки до смерті, характеризуючи в ній принципи регулювання взаємодії між індивідами, він писав, що ця взаємодія ґрунтується на правилах «розширеного порядку», що виникають спонтанно і перетворюються в регулятор людської поведінки в суспільстві. Вони стосуються «чесності, угод, приватної власності, конкуренції, прибутку та особистого життя» і поширюються завдяки навчання, звичкам і традиціям. Моральними нормами Ф. Гаєк вважав «інститути власності, свободи та справедливості». Він зазначав, що саме «моральні норми та традиції, а не інтелект і розум, дозволили людям піднятись над рівнем дикунів» [8]. Такі положення свідчать про існування в його теорії потужної інституціональної складової. Ще у 1974 р. Ф. Гаєку разом зі шведським економістом Гуннаром Мюрдалем було присуджено Нобелівську премію з економічних наук «за новаторські праці з теорії грошей і економічних коливань та глибокий аналіз взаємозалежності економічних, соціальних та інституціональних явищ».

Наголошуючи на тому, що свобода для підприємців є головним рушієм пошуку ними найбільш доцільних шляхів економічної діяльності, Ф. Гаєк стверджував, що свобода – це не просто екзистенційна цінність для кожної людини, на чому ще 1911 р. наголошував у своїй «Філософії свободи» [9] перший російський філософ-екзистенціаліст Микола Бердяєв, але й джерело та головна передумова всіх цінностей. Для обґрунтування правового поля свободи Ф. Гаєк у 1960 р. написав унікальну «Конституцію свободи» [10], яку почав із промови найдемократичнішого керівника цивілізації Стародавньої Греції – Перикла: «Свобода, яку ми маємо в нашому уряді, поширюється також на наше звичайне життя... Усупереч цьому страх є нашою основною гарантією, навчаючи нас підкорятися суддям і законам, особливо нормам, пов'язаним із захистом тих, хто підлягає законам, незважаючи на те, чи вони дійсно зафіксовані у зводі, чи належать до тих неписаних кодексів, порушивши які, не оминуть загальної ганьби» [10, с. 9]. Мова йде про справжню свободу, яка не тільки усвідомлена людиною як об'єктивна необхідність, але й дає змогу, за М. Бердяєвим, суб'єктивно подолати цю необхідність, не порушуючи справедливих законів. Адже принципи свободи повинні ще й відповідати тим надбанням людської цивілізації, що реалізують цінності справедливості, причому не тільки на папері, як це було в СРСР, але й у повсякденному житті людей.

І все ж до своїх пророків людство повинно прислухатися. До того ж попередження видатний австрійський мислитель зробив у момент розквіту «соціалістичного табору», розбудованого після Другої світової війни: «Людське співробітництво у системі суспільного розподілу праці можливе тільки в ринковій економіці. Соціалізм не є системою економічної організації суспільства, що може здійснитися, тому що в нього немає жодного методу економічного розрахунку... Соціалізм неможливо здійснити, тому що поза владою людини організувати його як суспільну систему. Вибір стоїть між капіталізмом і хаосом. Людина, котра вибирає між тим, щоб випити склянку молока чи склянку ціаністого калію, робить вибір не між двома напоями; вона вибирає між життям і смертю. Суспільство, котре вибирає між капіталізмом і соціалізмом, робить вибір не між суспільними системами; воно вибирає між суспільним співробітництвом і розвалом суспільства. Соціалізм не є альтернативою капіталізму; він не є альтернативою ні одній системі, за якою люди можуть жити як людські істоти. Підкреслити цей момент – завдання економічної науки, так само як завдання біології та хімії полягає в тому, щоб навчити, що ціаністий калій – це не їжа, а смертельна отрута» [5, с. 637–638].

У фундаментальній праці Людвіга фон Мізеса «Людська діяльність: Трактат з економічної теорії» закладено основи й для аналізу ролі економічних інтересів у сучасній світовій системі. Він закінчував цю книгу в час післявоєнного перерозподілу світу, передовсім між СРСР та США, в умовах формування біполярного геополітичного світу. Стосовно конфліктів нашої епохи Л. Мізес писав: «Популярна точка зору бачить джерело конфліктів, котрі у наш час призводять до громадянських та міжнародних війн, у зіткненні “економічних” інтересів, притаманних ринковій економіці... Безумовно, слід визнати, що наше століття сповнене конфліктами, що породжують війну. Однак ці конфлікти виникають не в результаті функціонування вільного ринкового суспільства. Можливо, допустимо називати їх економічними конфліктами, оскільки вони зачіпають ту чи ту сферу життя людей, яка у звичайній мові відома як сфера економічної діяльності. Але буде серйозною помилкою на основі цього означення робити висновок про те, що джерелом цих конфліктів є обставини, які розвиваються в рамках ринкового суспільства. Їх породжує не капіталізм, а якраз антикапіталістична політика, спрямована на обмеження функціонування капіталізму. Вони є наслідком втручання різних держав у виробництво, торгових та міграційних бар’єрів, дискримінації іноземної робочої сили, іноземної продукції та іноземного капіталу.

Міцним мир роблять не угоди і узгодження і не міжнародні трибунали та організації, подібні до Лізі Націй або її спадкоємниці Організації Об’єднаних Націй. Якщо принципи ринкової економіки поділяють усі, то потреби в таких паліативах немає; якщо ні, то вони некорисні. Міцний мир може бути наслідком зміни ідеології. Поки люди чіпляються за догму Монтеня і думають, що вони не можуть процвітати економічно, окрім як за рахунок інших країн, мир завжди залишиться не чим іншим, як періодом підготовки до наступної війни. Економічний націоналізм несумісний з міцним миром» [5, с. 642–643].

І цей заповіт через 70 років є основою для відстоювання національних інтересів у розбудові зовнішньоекономічних і зовнішньополітичних зв’язків України в умовах глобалізації. Глобальна економіка є історично новою реальністю, що відрізняється від традиційної світової економіки. За визначенням одного з її апологетів – відомого французько-американського соціолога іспанського походження Мануеля Кастельса, «глобалізація характеризує економіку, здатну працювати як єдина система в режимі реального часу в масштабі всієї планети» [11, с. 105]. Процес глобалізації та регіоналізації світової економіки йде вкрай нерівномірно. Це стосується як сфер діяльності та галузей, так і макроекономічних регіонів, об’єднаних за групами країн та цивілізаціями. Роль України в загальносвітових геополітичних та геоekonomічних процесах світ-економіки (термін вершини історичної школи «Аннали» – видатного французького вченого Фернана Броделя [12]) визначається в умовах гібридної війни її з Росією. Але Україна в них з об’єкта повинна перетворитися в суб’єкта.

У XXI ст. людина виходить з ритму промислового виробництва, що пригнічує її, у напрямку до використання її творчого потенціалу для створення нових технологій та відповідних їм форм менеджменту. Але сама циклічна динаміка виникнення та поширення нових технологій, відкрита ще в першій половині XX ст. в інноваційній теорії «довгих хвиль» (К-хвиль) Миколи Кондратьєва [13] та Йозефа Шумпетера [3], згідно з нею не буде порушена і продовжиться в майбутньому з ритмічно виникаючими економічними кризами, про періодичність яких уперше ще наприкінці XIX ст. писав видатний український економіст Михайло Туган-Барановський [14], до речі, безпосередній вчитель М. Кондратьєва. Ще 1922 р., з публікацією результатів досліджень у 1925–1926 рр., видатний російський економіст Микола Кондратьєв [13] відкрив великі цикли кон’юнктури, які дозволили йому спрогнозувати світову Велику депресію 1930-х років, а, по суті, й Другу світову війну,

що випливала з другої «емпіричної правильності» його теорії К-хвиль, але, як нам відомо, жодна з капіталістичних країн не запровадила вчасно антикризові заходи. Ба більше, у самому центрі Західної Європи згадані вище видатні віденські економісти Людвіг фон Мізес та Фрідріх фон Гаек попереджали про майбутню світову економічну кризу [15]. Як свідчив Ф. Гаек, у 1920-х роках австрійські економісти дуже уважно стежили за показниками грошової маси у США. Вони знали, що коли друкарський станок уповільнить чи призупинить свою роботу, то фінансової кризи залишиться чекати недовго, а за нею з певним лагом прийде й рецесія. І хоча інфляція закінчилась наприкінці 1928 р. і грошова маса на початку та в середині 1929 р. практично не відрізнялась, ці поодинокі голоси пророків не почули в жодній країні світу. Вже тільки через три-чотири роки після початку кризи восени 1929 р., у 1933–1934 рр. було вжито антикризових заходів у США, Австрії, Швеції та низці інших європейських країн.

Висновки та пропозиції щодо подальших досліджень. У підсумку, окрім прогнозів Л. Мізеса та Ф. Гаєка, модель М. Кондратьєва була єдиною у світі, яка заздалегідь дала змогу передбачити Велику депресію 30-х років ХХ ст. і Велику рецесію 2008–2009 рр. Ба більше, прогнозна сталість тривалості «К-хвиль» підтверджується й сучасною світовою економічною кризою ХХІ ст. Наприкінці 80-х років ХХ ст. ефективність використання капіталу в СРСР була у два-три рази нижчою, ніж у США та країнах Західної Європи, тобто це була витратна економіка. У результаті капітал перестав забезпечувати розширене відтворення, а потім – і просте, яке після розпаду СРСР, у роки незалежності країн СНД стало звуженим на десятиліття рецесії 1990-х років.

Все це свідчить про те, що владні структури в різних країнах світу ще не навчилися прислухатися до голосу своїх пророків, а в таких тоталітарних країнах, як СРСР, навіть знищували їх, як це було з М. Кондратьєвим. Але інколи бувають і винятки. У Швеції за допомогою розробленої двома майбутніми нобелівськими лауреатами з економіки Гуннаром Мюрдалем і Бертилем Оліном антикризової політики міністр фінансів Ернст Вігфорсс заклав її заходи в бюджет 1933 р. І маленька

Швеція почала виходити з Великої депресії раніше від більш потужних країн [16, с. 122–123]. Досвід таких європейських країн, як Австрія та Швеція, у розробленні антикризової політики в період Великої депресії міг стати в пригоді Україні ще на шляху виходу її економіки з перманентної 9-річної кризи 1990-х років. Українська економіка після 9-річного підйому 2000–2008 рр. увійшла в глобальну фінансово-економічну кризу 2008–2009 рр., яка за негативними наслідками загального обвалу економіки і масового безробіття сьогодні, в умовах пандемії коронавірусу, цілком зіставна з Великою депресією. І друга хвиля цієї кризи відбулась через 9-річний Жюглярівський цикл, у 2019–2020 рр. (друга хвиля у 1937–1938 рр. була і в часи Великої депресії, яка закінчилась з початком 1 вересня 1939 р. Другої світової війни, що вирувала 6 років – до вересня 1945 р.). Наслідки та час закінчення 2-ї хвилі сучасної кризи нам поки що невідомі, але вироблений у часи Великої депресії в таких європейських країнах, як Австрія та Швеція, антикризовий інструментарій її подолання можна сьогодні використати в різних державах, зокрема в Україні.

Отже, економічні інтереси в системі геополітичних та гео економічних координат світу набувають дедалі більшої ваги. Їх перерозподіл відбувається сьогодні, а роль особливо посилилась в умовах глобалізації світової економіки та пандемії коронавірусу, коли економічні інтереси визначають не тільки господарчу, але й політичну взаємодію між державами. Ба більше, на зміну воєнним і воєнно-політичним важелям впливу одних країн на інші (насамперед РФ на Україну та держави СНД) приходять економічні форми тиску через міжнародні фінансові організації (МВФ, СБ, ЄБРР та ін.). Водночас роль таких глобальних організацій, як ООН і СОТ, у міжнародних політичних та економічних відносинах, включно з подоланням конфліктів, в останні роки послабилась. А пандемія коронавірусу, зачинивши кордони на час її активної фази, відволікла увагу від міждержавних конфліктів і поставила під сумнів навіть Шенгенську зону в ЄС. Розрив економічних зв'язків і технологічних ланцюжків призвів світ сьогодні до рецесії, яка посилюється і потребує термінової її зупинки.

Список літератури

1. Австрийская школа в политической экономии: К. Менгер, Е. Бем-Баверк, Ф. Визер. – Москва : Экономика, 1992. – 494 с.
2. Шумпетер Й. А. Теорія економічного розвитку: Дослідження прибутків, капіталу, кредиту, відсотків та економічного циклу / Й. А. Шумпетер. – Київ : ВД «КМА», 2011. – 242 с.
3. Schumpeter J. A. Business Cycles: A Theoretical, Historical and Statistical Analysis of the Capitalist Process / J. A. Schumpeter. – N.Y.-L., 1939.
4. Хайек Ф. А. Индивидуализм и экономический порядок / Ф. А. Хайек. – Москва : Изограф, Начала-Фонд, 2000. – 294 с.
5. Мизес Л. Человеческая деятельность: Трактат по экономической теории / Л. Мизес. – Москва : Экономика, 2000. – 878 с.
6. Мизес Л. Социализм. Экономический и социологический анализ / Л. Мизес. – Москва : Catallaxy, 1994. – 415 с.
7. Хайек Ф. А. Дорога к рабству / Ф. А. Хайек. – Москва : Экономика, 1992. – 220 с.

8. Хайек Ф. А. Пагубная самонадеянность. Ошибки социализма / Ф. А. Хайек. – Москва : Новости при участии издательства «Catalaxy», 1992. – 304 с.
9. Бердяев Н. А. Философия свободы // Философия свободы. Смысл творчества / Н. А. Бердяев. – Москва : Правда, 1989. – С. 9–250.
10. Гаск Ф. А. Конституція свободи / Ф. А. Гаск. – Львів : Літопис, 2002. – 556 с.
11. Кастельс М. Информационная эпоха: Экономика, общество и культура / М. Кастельс. – Москва : ГУ ВШЭ, 2000. – 608 с.
12. Бродель Ф. Динамика капитализма / Ф. Бродель. – Смоленск : Полиграмма, 1993. – С. 85.
13. Кондратьев Н. Д. Большие циклы конъюнктуры / Н. Д. Кондратьев // Вопросы конъюнктуры. – 1925. – Т. I, вып. 1. – С. 28–79 ; Переиздание: Кондратьев Н. Д. Избранные сочинения. – Москва, 1993. – С. 24–83.
14. Туган-Барановский М. И. Промышленные кризисы в современной Англии, их ближайшие влияния на народную жизнь / М. И. Туган-Барановский. – Санкт-Петербург, 1894.
15. Скоузен М. Кто предсказал крах 1929 года? / М. Скоузен // Бум, крах и будущее: Анализ австрийской школы. – Москва : Социум, 2002. – С. 172–215.
16. Эклунд К. Эффективная экономика – шведская модель / К. Эклунд. – Москва : Экономика, 1991. – 349 с.

References

1. *Austrian School in Political Economy: K. Menger; E. Böhm-Bawerk, F. Wieser* (1992). Moscow: Economics.
2. Schumpeter, J. A. (2011). *Theory of Economic Development: Research on profits, capital, credit, interest and the economic cycle*. Kyiv: KMA.
3. Schumpeter, J. A. (1939). *Business Cycles: A Theoretical, Historical and Statistical Analysis of the Capitalist Process*. N.Y.-L.
4. Hayek, F. A. (2000). *Individualism and economic order*. Moscow: Isograf, Beginnings-Foundation.
5. Mises, L. (2000). *Human Action: A Treatise on Economics*. Moscow: Economy.
6. Mises, L. (1994). *Socialism: An economic and sociological analysis*. Moscow: Catalaxy.
7. Hayek, F. A. (1992). *The Road to Serfdom*. Moscow: Economics.
8. Hayek, F. A. (1992). *The Fatal Conceit: The Errors of Socialism*. Moscow: News with the participation of Catalaxy Publishing House.
9. Berdyayev, N. A. (1989). The philosophy of freedom. In Berdyayev, N. A., *The philosophy of freedom. The meaning of creativity*. Moscow: True.
10. Hayek, F. A. (2002). *The Constitution of Liberty*. Lviv: Chronicle.
11. Castells, M. (2000). *The Information Age: Economy, Society and Culture*. Moscow: HSE.
12. Braudel, F. (1993). *The dynamics of capitalism*. Smolensk: Polygram.
13. Kondratiev, N. D. (1925). Large cycles of conjuncture. *Issues of conjuncture*, 1(1), 28–79; Reprint: Kondratiev, N. D. (1993). Selected works (pp. 24–83). Moscow: Economics.
14. Tugan-Baranovsky, M. I. (1894). *Industrial crises in modern England, their causes and immediate effects on national life*. St. Petersburg.
15. Skousen, M. (2002). Who Predicted the 1929 Crash? In *Boom, crash and future: An analysis of the Austrian school* (pp. 172–215). Moscow: Socium.
16. Eklund, K. (1991). *An efficient economy is a Swedish model*. Moscow: Economics.

V. Kuzmenko

AUSTRIAN SCHOOL OF POLITICAL ECONOMY IN RATIONALE OF THEORIES OF INNOVATIVE DEVELOPMENT AND PRACTICE OF HUMAN INTERESTS AND FREEDOM

The article presents the history of the emergence and development of the Austrian School of Political Economy, which stood at the origin of the creation of theories of marginalism and innovative economic development. However, in the context of overcoming the permanent global financial and socio-economic crisis of 2008–2020, at the end of which its negative effects due to the coronavirus pandemic sharply increased, the emphasis in the work was made on the systematic theory of praxeology with the protection of economic interests and freedoms, with the fundamental justification by Ludwig von Mises and Friedrich von Hayek, who had predicted the Great Depression a few years before it began. The author makes a comparative analysis of long-term global socio-economic crises, based on the systematic theory of various cycles created over two centuries. The paper gives a comprehensive assessment of the processes of transformation of regional financial crises into the global financial and socio-economic crisis of 2008–2020, the phases of which were two waves with peaks in 2008–2009 and 2019–2020, which were also observed during the Great Depression of 1929–1939 from the peaks of 1933–1934 and 1937–1938. As a result of the contradictions accumulated by the latter one, according to Kondratiev's theory of long waves, in the years of 1939–1945 was the Second World War. Against the background of Russia's war with Ukraine, there is now a threat of the world conflict. That is why a systematic analysis of pragmatic theories of innovative development and praxeology of interests and freedoms, which were actualized in the permanent crisis of the 20-year period of the 21st century, was performed.

Keywords: socio-economic cycles and crises, anti-crisis instruments, Austrian school, innovative development, globalization, economic interest, praxeology, freedom, geopolitics and geoeconomics.

Матеріал надійшов 29.04.2020

